

Wiesław Magdzik, Mirosław P. Czarkowski

CHOROBY ZAKAŹNE W POLSCE W 1994 ROKU

W 1994 r. – jak wynika z przeprowadzonej w Zakładzie Epidemiologii PZH analizy danych uzyskanych z Departamentu Badań Demograficznych GUS – z powodu chorób zakaźnych i pasożytniczych zmarło w Polsce 3050 osób. W stosunku do 386 398 zgonów zarejestrowanych ogółem w 1994 r. stanowi to 0,8%. Na liczbę tę składają się: 2618 zgonów (0,7% ogółu) zarejestrowane przez GUS jako zgonów z powodu chorób zakaźnych i pasożytniczych oraz 432 zgonów spowodowane łącznie przez bakteryjne zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych (lub opon i mózgu), zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych lub mózgu nie określone etiologicznie i przez grypę, czyli przez choroby objęte wykazem chorób zakaźnych podlegających w Polsce rejestracji, ale w oficjalnych statystykach zgonów ujmowane osobno.*

Chorobami, które w 1994 r. spowodowały zgon ponad 100 osób były:

- gruźlica (wszystkie postacie) – 1191 zgonów, tj. 39,0% zgonów z chorób zakaźnych; ponadto późne następstwa gruźlicy – 225 zgonów (7,4%); łącznie więc z powodu gruźlicy – 1416 zgonów, tj. 46,4% zgonów z chorób zakaźnych;
- posocznica – 689 zgonów (22,6%);
- zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych bakteryjne lub o nie określonej etiologii – 291 zgonów (9,5%);
- wirusowe zapalenie wątroby – 217 zgonów (7,1%);
- zapalenie mózgu (i/lub rdzenia kręgowego) o nie określonej etiologii – 111 zgonów (3,6%).

Łącznie te 5 zespołów chorobowych było więc przyczyną 2724 zgonów, tj. 89,3% wszystkich zgonów z powodu chorób zakaźnych.

Wśród niemowląt zarejestrowano 383 zgonów z powodu chorób zakaźnych, co stanowiło 5,3% ogólnej liczby zgonów w tej grupie. Najwyższe liczby zgonów były spowodowane posocznicą (278 zgonów – 40,3% wszystkich zgonów z posocznicy), zapaleniem opon mózgowo-rdzeniowych (53 zgonów – 18,2% wszystkich zgonów z tej przyczyny), zapaleniem mózgu (17 – 15,3%) i zakażeniami jelitowymi (11 – 39,3%).

Wśród dzieci w wieku do 5 lat (łącznie z niemowlętami) zarejestrowano 476 zgonów z chorób zakaźnych – 5,7% ogólnej liczby zgonów w tej grupie wieku. Najwyższe liczby zgonów spowodowane były posocznicą (323 – 46,9% wszystkich zgonów z tej przyczyny), zapaleniem opon mózgowo-rdzeniowych (72 zgonów – 24,7%), zapaleniem mózgu (29 – 26,1%) i zakażeniami jelitowymi (13 – 46,4%).

* Symbole 320, 322, 323 i 487 wg „Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób, Urazów i Przyczyn Zgonów” (IX Rewizja).

Wśród dzieci w wieku od 5 do 9 lat zarejestrowano tylko 22 zgony z chorób zakaźnych – 3,1% ogólnej liczby w tej grupie wieku. Prawie połowa tych zgonów (10) spowodowana była posocznicą a co czwarty (5 zgonów) zapaleniem mózgu.

Wśród osób najstarszych, powyżej 60 lat, udział zgonów z chorób zakaźnych wynosił 0,5% (zarejestrowano 1485 zgonów). Najwyższe liczby zgonów z chorób zakaźnych były spowodowane gruźlicą (700 zgonów – 58,8% zgonów z tej przyczyny) i późnymi następstwami gruźlicy (174 – 77,3%); oraz posocznicą (212 – 30,8%), wirusowym zapaleniem wątroby (157 – 72,4%), zapaleniem opon mózgowo-rdzeniowych (87 – 29,9%), zapaleniem mózgu (26 – 23,4%), grypą (25 – 83,3%) i tężcem (20 – 83,3%).

Warto nadmienić, że w 1994 r. zanotowano ogółem tylko 30 zgonów z grypy na 471524 zachorowania. Śmiertelność wynosiła zatem 0,006%.

Ponadto należy zaznaczyć, że z powodu zakażeń wykazywanych w oficjalnych statystykach poza grupą chorób zakaźnych i pasożytniczych i nie objętych obowiązkiem zgłaszania – zakażeń układu oddechowego i niektórych zakażeń umiejscowionych – w 1994 r. zanotowano m.in.:

– 162 zgony z powodu zakażeń charakterystycznych dla okresu około-porodowego (110 w mieście i 52 na wsi);

– 4431 zgonów z powodu zapalenia płuc wywołanego przez nieokreślone drobno-ustroje (88,0% wszystkich zgonów z zapalenia płuc – wydaje się, że konieczna jest poprawa diagnostyki mikrobiologicznej w tym zakresie);

– 343 zgony z bakteryjnego zapalenia płuc;

– 124 zgony z wirusowego zapalenia płuc.

W 1994 r. zanotowano w stosunku do 1993 r. wzrost liczby zachorowań na AIDS, czerwonkę, zatrucia pokarmowe, krztusiec, płonicę, paciorkowcowe zapalenie gardła, zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych, świnkę, a spadek liczby zatruc jadem kiełbasianym, enterotoksyną gronkowcową, zachorowań na biegunki u dzieci do 2 lat, błonicę, meningokokowe zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych, ospę wietrzną, odrę, różyczkę, zapalenie mózgu, wirusowe zapalenie wątroby zarówno typu B, jak i nie-B, tasiemczycę, grypę, wąglik, włośnicę. Szczegółowo dane na ten temat przedstawia załączona tabela.

Wymagają zwrócenia szczególnej uwagi następujące problemy:

– spadek liczby zarejestrowanych zachorowań na błonicę z 10 w 1993 r. do 2 w 1994 r. Rozpoznano w 1994 r. ponadto zachorowanie na błonicę Ukrainca, który po zdiagnozowaniu choroby opuścił Polskę. Nie dokonano rejestracji tego przypadku. Zachorowania dotyczyły mężczyzny w wieku 18 lat w Łomży i kobiety w wieku 37 lat w Przemyślu, zakażonych przez osoby przyjeżdżające z zagranicy. Nie zanotowano transmisji zachorowań w kraju. Zachorowania te zanotowano w kwietniu 1994 r. Można przypuszczać, że niewystępowanie zachorowań od maja 1994 r. można wiązać z wysokim odsetkiem zaszczepionych przeciw błonicy dzieci i młodzieży, z zaszczepieniem osób z grup ryzyka zakażenia (w tym osób w wieku 20–29 lat na wschodnich terenach przygranicznych) w Polsce oraz z poprawą sytuacji epidemiologicznej błonicy w najbliższym sąsiedztwie za wschodnią granicą, zwłaszcza w rejonie Lwowa i Kaliningradu.

– dalsza poprawa sytuacji epidemiologicznej wirusowego zapalenia wątroby typu B (wzw B). W 1994 r. zanotowano 10 924 zachorowania (zapadalność 28,3 na 100 000)

Choroby zakaźne w Polsce w latach 1988–1994
Zachorowania, zapadalność na 100 tys. i zgony

Jednostka chorobowa		Nr wg klasyfikacji międzynarodowej (wg IX Rewizji)	Mediana w latach 1988–1992			1993			1994			
			zach.	zap.	zgony	zach.	zap.	zgony	zach.	zap.	zgony	
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
AIDS*		079	24	0,06	13	68	0,18	34	94	0,24	50	
Dur brzuszny		002.0	23	0,06	0 ^A	14	0,04	0 ^A	14	0,04	0 ^A	
Dury rzekome A, B, C		002.1–002.3	3	0,008		5	0,013		1	0,003		
Inne salmo-nellozy	ogółem	003	52127	136,3	12	31154	81,0	6	36344	94,3	5	
	w tym z wyj. postaci żół.-jel.	003.1–003.9	67	0,17	.	
Czerwonka		004, 006.0	8578	22,60	0 ^B	1290	3,35	3 ^B	3210	8,33	0 ^B	
Zatrucia pokarmowe	razem**		34097	89,2	.	22862	59,4	.	39612	102,8	.	
	bakteryjne	salmonelozy**	003.0	30808	81,2	.	19220	50,0	.	36277	94,1	.
		botulizm	005.1	314 (315)	0,83 (0,83)	.	143 (143)	0,37 (0,37)	.	116 (116)	0,30 (0,30)	.
		enterotoksyna gronk.	005.0	517	1,37	13 ^C	374	0,97	11 ^C	268	0,70	8 ^C
		Cl. perfringens	005.2	0	0,000		0	0		0	0	
		inne i nieokreślone	005.3, 005.4, 005.8, 005.9	3128	8,21		2483	6,46		2166	5,62	
	grzybami	988.1	358	0,94	.	503	1,31	.	666	1,73	.	
chemiczne	988.2, 988.8, 988.9, 989	84	0,22	.	139	0,36	.	119	0,31	.		
Biegunki u dzieci do lat 2		008, 009	22233	1946,2	44	16819	1648,7	18	18780	1914,7	11	
Błonica		032	0	0,000	0	10	0,026	0	2	0,005	0	
Krzusiec		033	292	0,77	1	314	0,82	0	697	1,81	0	
Paciorkowcowe zapalenie gardła		034.0	667	1,75	1	293	0,76	1	500	1,30	0	
Płonica		034.1	13875	36,4		7023	18,3		17454	45,3		

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Róża		035, 670	1852	4,85	14 ^D	1800	4,68	15 ^D	1905	4,94	6 ^D	
Tężec		037, 670, 771.3	59 (59)	0,16 (0,15)	35 ^E (32)	51 (51)	0,13 (0,13)	25 ^E (26)	54 (54)	0,14 (0,14)	24 ^E (24)	
Zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych	razem		3952	10,37	486	3130	8,14	372	3511	9,11	335	
	meningokokowe		036.0	287	0,75	70 ^F	192	0,50	33 ^F	176	0,46	19 ^F
	inne bakteryjne		320.0-320.3, 320.8, 320.9	1950	5,12	319 ^G	1472	3,83	236 ^G	1436	3,73	236 ^G
	nieokreślone etiologicznie		322	303	0,79	77	282	0,73	81	363	0,94	55
	enterowirusowe, surowicze nieokreślone, limfocytowe		047, 049.0, 049.1, 053.0, 054.7	1461	3,83	21 ^H	1184	3,08	22 ^H	1536	3,99	25 ^H
Ospa wietrzna		052	202039	533,6	6	214074	556,6	3	200062	519,1	3	
Odra		055	3695	9,6	1	1410	3,7	0	864	2,2	0	
Różyczka		056, 771.0	20663	54,4	0 ^I	64043	166,5	0 ^I	52703	136,7	0 ^I	
Zapalenie mózgu	razem		273	0,72	234	603	1,57	165	494	1,28	140	
	arbowirusowe		062-064	8	0,02	2	249	0,65	1	182	0,47	5
	wirusowe nieokreślone		049.9	77	0,20	16 ^J	96	0,25	18 ^J	72	0,19	24 ^J
	inne nieokreślone		054.3, 323.1, 323.8, 323.9	194	0,51	217 ^K	258	0,67	146 ^K	240	0,62	111 ^K
	poszczepienne		323.5	1	0,003		0	0		0	0	
Wirusowe zapalenie wątroby	razem		29906	78,5	289	41778	108,6	274	37360	96,9	217	
	HbsAg+	070	14161	37,4	.	13296	34,6	.	10924	28,3	.	
	nie-B		14790	38,8	.	28482	74,1	.	26436	68,6	.	
Zapalenie przyuszniczy nagminne		072	67427	178,1	0	115300	299,8	0	219516	569,5	2	
Tasiemczyca		122, 123	1675	4,37	2	1504	3,91	0	1228	3,19	3	
Świerzb		133.0	12503	32,8	0 ^L	22979	59,7	0 ^L	22690	58,9	0 ^L	
Grypa		487	628690	1660,5	43	2717585	7066,2	88	471524	1223,4	30	
Tularenia		021	1	0,003	0	0	0	0	0	0	0	

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Wąglik		022	1	0,003	0	7	0,018	0	0	0	1	
Brucelozą (wykryte zakażenia)		023	59	0,16	0	58	0,15	0	63	0,16	1	
Listerioza		027.0, 771.2	2	0,005	0 ^M	4	0,010	1 ^M	2	0,005	1 ^M	
Różycą		027.1	160	0,42		103	0,27		106	0,28		
Porażenie dziecięce nagminne		045	1	0,003	0	3	0,008	0	1	0	0	
Wścieklizna		071	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Papuzia choroba i inne ornitozy		073	0	0,000	0	1	0,003	0	0	0,003	0	
Mononukleozą		075	638	1,68	0	706	1,84	0	1033	2,68	1	
Jaglica		076	0	0	0	0	0	0	3	0,008	0	
Dur plamisty i inne riketsjozy		080-083	2	0,005	0	1	0,003	0	0	0	0	
Zimnica		084, 771.2	21	0,06	1 ^N	27	0,07	0 ^N	19	0,05	0 ^N	
Żółtaczką zakaźną krętkową		100	16	0,04	3	16	0,04	0	11	0,03	2	
Grzybica woszczykowa		110	359	0,94	2	299	0,78	2	443	1,15	0	
Włośnica		124	248	0,65	1	594	1,54	0	131	0,34	0	
Toksooplazmozę		130, 771.2	183	0,48	7 ^N	188	0,49	5 ^N	187	0,49	4 ^N	
Zakażenia szpitalne	ogółem		4288	.	.	2514	.	.	2225	.	.	
	w tym	na oddziałach noworodkowych i dziec.	003, 041, 079, 136.9	1649	.	.	992	.	.	792	.	.
		następstwa zabiegów medycznych	003, 041, 079, 136.9	1644	.	.	1095	.	.	987	.	.
		wywołane pałeczką Salmonella	003	710	.	.	179	.	.	256	.	.
Pokąsanie osób przez zwierzęta podejrzane o wściekliznę lub zanieczyszczenie śliną tych zwierząt		×	4682	12,3	.	7218	18,8	.	6609	17,1	.	

· - brak danych; × - nie dotyczy; * - dane ze zgłoszeń nadesłanych do Zakładu Epidemiologii PZH, wg daty zachorowania; () - dane z wywiadów epidemiologicznych nadesłanych do Zakładu Epidemiologii PZH; ^A - 002 ogółem; ^B - 004 i 006 ogółem; ^C - łącznie z 005.1; ^D - bez 670; ^E - bez 670 i 771.3; ^F - 036 ogółem; ^G - 320 ogółem; ^H - 047 i 049 ogółem bez 053.0 i 054.7; ^I - bez 771.0; ^J - 049 ogółem; ^K - 323 ogółem bez 054.3; ^L - 133 ogółem; ^M - 027 ogółem bez 771.2; ^N - bez 771.2; ** - zmiana w rejestracji salmoneloz: do 1993 r. zatrucia pokarmowe (003), w 1994 r. niezbyt żółdkowo-jelitowy (00.3).

podczas gdy w 1993 r. – 13 296 (zapadalność 34,6; spadek liczby zachorowań o 2372 tj. o 17,8%). Mimo to zapadalność w Polsce jest jedną z wyższych w Europie. Poprawę sytuacji epidemiologicznej wiązać można z realizacją programu szczepień ochronnych. Od 1993 r. szczepieniami tymi obejmuje się stosunkowo wysokie liczby osób z grup ryzyka. Podlegają im obecnie pracownicy służby zdrowia, studenci akademii medycznych, uczniowie szkół medycznych, osoby przygotowywane do planowanych zabiegów operacyjnych, przewlekle chorzy, osoby ze ścisłej styczności z nosicielami HBV. Ponadto postanowiono pomiędzy 1994 r. a 1997 r. objąć szczepieniami przeciw wzv B stopniowo wszystkie noworodki i niemowlęta w Polsce. W 1994 r. szczepienia te wykonywano w 13 województwach o najwyższej zapadalności wśród najmłodszych dzieci (w pozostałych województwach szczepiono dzieci urodzone przez kobiety zakażone HBV). W województwach, które obejmowały szczepieniami wszystkie noworodki i niemowlęta, zapadalność na wzv B niemowląt spadła z 134,8 na 100 000 w 1993 r. do 46,6 w 1994 r., tj. o 72,8%. Ponadto uległa w Polsce wyraźnemu spadkowi zapadalność kobiet w wieku 20–39 lat.

Nadal notowany jest wysoki odsetek zakażeń HBV w zakładach służby zdrowia. Należy dołożyć starań dla uzyskania poprawy w tym zakresie.

Spadek liczby zachorowań na wzv nie-B (w 1993 r. zanotowano 28 482, a w 1994 r. – 26 436 zachorowań; spadek o 2046 przypadków, tj. 7,2%), będący prawdopodobnie wynikiem spadku zachorowań na wzv A, wiązać można ze zjawiskiem okresowości tej choroby. Po wzroście liczby zachorowań między 1988 r. a 1993 r. i po osiągnięciu szczytu w 1993 r. następuje obecnie, należy przypuszczać, okres spadku liczby zachorowań zapoczątkowany w 1994 r.

Na uwagę zasługuje również fakt, że od 1994 r. zmieniono kryteria rejestracji, tzw. salmoneloz odzwierzęcego pochodzenia. Jako zatrucia pokarmowe rejestrowane są obecnie wszystkie zachorowania z objawami nieżytu żołądkowo-jelitowego, a jako „inne salmonelozy” zachorowania z innymi objawami niż nieżyt żołądkowo-jelitowy. Dlatego porównanie danych z 1993 r. i 1994 r. jest niemożliwe. Możliwe jest jedynie porównanie sumy zachorowań na salmonelozy w tych latach. W 1993 r. zachorowały 31 154 osoby, w 1994 r. – 36 352. Zanotowano więc wzrost o 5198 przypadków (16,7%).